Elastyczny system poczty elektronicznej dla serwerów wirtualnych

Marcin Sochacki
wanted@linux.gda.pl

Pingwinaria, Szczytno, 2001

Streszczenie

Referat dotyczy problemu, z którym boryka się większość ISP — poszukują oni elastycznego i uniwersalnego sposobu zarządzania dużą ilością kont pocztowych dla wielu klientów.

Vmail-SQL, czyli rozwiązanie jakie zastosowałem bazuje na programach: *Exim* (demon SMTP), *tpop3d* (demon POP3) oraz bazie danych MySQL, jako centralnym miejscu przechowywania listy kont. System obsługuje wirtualne domeny, zarówno bazujące na różnych IP, jak też różniące się tylko nazwą w DNS (działające na wspólnym numerze IP).

1 Wstęp

Niniejszy artykuł jest sprawozdaniem z mojej pracy jako administratora serwerów Uniksowych. Docelowym odbiorcą są inni Uniksowcy, a zatem od Czytelnika wymagam pewnego poziomu wiedzy. Wiele zagadnień (celowo) potraktowałem powierzchownie w przekonaniu, że średnio zaawansowany administrator bez trudu poradzi sobie z detalami. Pomysł na podzielenie się wiedzą i doświadczeniem z innymi Linuksowcami powstał dość spontanicznie. Akurat „na tapecie" miałem zadanie stworzenia systemu pocztowego obsługującego wielu niezależnych klientów. Dodatkowym problemem była konieczność płynnego i niezauważalnego od strony użytkownika przemigrowania kont z poprzedniego serwera, z tradycyjnym Uniksowym systemem pocztowym.

Dlaczego konieczne jest użycie specjalnego oprogramowania do opisanego celu? Standardowe narzędzia uniksowe nie spełniają podstawowych wymogów przedsięwzięcia:

- obsługa wirtualnych domen (na wspólnym i na różnych numerach IP),
- obsługa kont o tych samych nazwach w różnych domenach, np. jan@klient1.pl, jan@drugi.klient.pl,
- dowolność w wyborze nazwy użytkownika: długość, znaki interpunkcyjne,
- łatwe zarządzanie kontami, m.in. przez WWW,
- wolnodostępny kod.

Przejrzałem co nieco istniejące rozwiązania i wybór padł na *Vmail-SQL* autorstwa Chris'a Lightfoot'a z Wielkiej Brytanii. Chris jest osobą, w moim mniemaniu, w pełni zasługującą na miano *hackera*. Mam na myśli oczywiście *hackowanie* w pozytywnym sensie zdefiniowanie przez Eric'a S. Raymond'a w *The Jargon File*[1]. Strona WWW[2] Chris'a uzmysławia jak wieloma projektami się zajmował, zarówno poważnymi, jak i pisanymi wyłącznie dla przyjemności.

Dlaczego akurat *Vmail-SQL* zdobył przychylność? Pierwszym warunkiem była współpraca z moim preferowanym MTA[3] — *Exim'em*. Ten pakiet jest wręcz dedykowany dla *Exim'a*, choć dopasowanie go do innego nowoczesnego MTA powinno być w miarę łatwe.

Popularność systemu *Vmail-SQL* jest faktycznie niewielka. Mam nadzieję, że moje doświadczenia w przecieraniu szlaków zaowocują większą liczbą instalacji na polskich serwerach. Jest takie angielskie przysłowie — „*Variety is the spice of life*", co w wolnym tłumaczeniu oznacza „*Urozmaicenie to prawdziwy smak życia*". Dlatego gorąco zachęcam do testowania mało znanych, ale ciekawych i obiecujących projektów.

2 Przygotowania

Każdy system obsługujący e-mail musi być wyposażony w niezbędne elementy: baza użytkowników oraz usługa wysyłania i odbierania poczty. Bazę użytkowników w typowym systemie stanowi plik `/etc/passwd`. To tradycyjne podejście nie sprawdza się jednak przy dużych ilościach kont dla wielu klientów.

[1] http://www.tuxedo.org/~esr/jargon/html/entry/hacker.html
[2] http://www.ex-parrot.com/~chris/
[3] ang. *Mail Transport Agent*.

2.1 Idea działania systemu

Transport e-maili w Internecie jest obecnie podporządkowany protokołowi SMTP[4]. Sposobów czytania poczty przez użytkownika jest co najmniej kilka: z poziomu *shell'a* Uniksowego, przez protokół POP3[5] czy też IMAP[6].

Centralną częścią systemu *Vmail-SQL* jest baza danych w MySQL, w której przechowywane są informacje o kontach. Takie podejście wymusza odpowiednią interakcję między usługami sieciowymi a bazą danych. W momencie otrzymania poczty serwer SMTP musi zweryfikować w bazie, na jakim koncie umieścić przesyłkę. Podobnie, serwer POP3 podczas połączenia przeprowadza autoryzację użytkownika na podstawie loginu i hasła zapisanego w MySQL.

Hasła przechowywane są w postaci *hash'a* MD5, choć od niedawna jest możliwość wprowadzenia do bazy haseł wygenerowanych tradycyjną funkcją `crypt` w Uniksie. Dzięki temu można przeprowadzić łatwą migrację użytkowników z systemu bazującego na */etc/passwd*.

Obsługa serwerów wirtualnych zawsze nastręcza dużo problemów w przypadku poczty. O ile odpowiednie mechanizmy są obecne w protokole HTTP czy SMTP, to niestety POP3 nie przewidywał obsługi kilku domen na jednym adresie IP. Aby ominąć to ograniczenie stosuje się dwie metody:

- **przydzielanie osobnych IP dla wszystkich domen** — najczęściej z wykorzystaniem aliasingu. Powoduje to „zmarnowanie" jednego adresu IP na każdą obsługiwaną domenę, co przy obecnych oszczędnościach przestrzeni IPv4 jest niebagatelną stratą.

- **jedno IP dla wszystkich domen, rozbudowany login** — polega na podawaniu **całego** adresu e-mail w polu na nazwę użytkownika programu pocztowego. Dzięki domenie występującej po „@" serwer może dokonać właściwej autoryzacji użytkownika.

Większość czytników poczty obsługuje bezproblemowo nazwy użytkowników w formie `luser@klient1.pl`. Dość popularny Netscape Messenger ma zwyczaj obcinania nazwy po znaku „@", w takim programie wprowadzamy login w następującej postaci: `login!klient1.pl`.

[4]ang. *Simple Mail Transport Protocol*
[5]ang. *Post Office Protocol*, wersja 3.
[6]ang. *Internet Message Access Protocol*.

Poza tym drobnym technicznym ograniczeniem pozostanie inne — psychologiczne. Musimy przekonać klientów do nowego schematu autoryzacji, co nie zawsze jest łatwe. Jeśli migrujemy z tradycyjnego systemu i celem nadrzędnym jest zachowanie ustawień w programach klientów, powinniśmy poświęcić osobne IP na obsługę domeny.

Przejdźmy do sedna sprawy, czyli instalacji odpowiedniego oprogramowania.

2.2 Serwer SMTP: *Exim*

Exim jest moim ulubionym demonem SMTP; jego podstawowe zalety to:

- licencja GPL,
- pełna i drobiazgowa dokumentacja,
- czytelny dla przeciętnego śmiertelnika plik konfiguracyjny `exim.conf`,
- zgodność z RFC i innymi standardami Internetu,
- bogactwo funkcji, m.in. wbudowana obsługa LDAP, MySQL, PostgreSQL,
- łatwość kompilacji na różnorodnych systemach, również przestarzałych,
- niezła szybkość działania.

W większości dystrybucji Linuksa znajdziemy *Exima* bez problemu w postaci gotowych, binarnych pakietów (np. *.deb*, *.rpm*). Jednak do naszych celów nie zawsze owe gotowce będą w 100% dopasowane. Przede wszystkim potrzebujemy wsparcia dla MySQL, które np. w dystybucji Debian Potato nie jest domyślnie wkompilowane.

Ze strony http://www.exim.org/ lub jej najbliższego mirrora możemy ściągnąć pakiet źródłowy. Po rozpakowaniu wystarczy wyedytować plik `src/EDITME`, a następnie skopiować go jako `Local/Makefile`. Oprócz typowego dostrojenia Makefile'a do swojego systemu, należy pamiętać o odkomentowaniu linii:

```
LOOKUP_MYSQL=yes
```

Potem wystarczy standardowa sekwencja `make; make install` aby otrzymać gotowego do działania Eximka :-)

2.3 Serwer POP3: *tpop3d*

Autorem *tpop3d* jest sam Chris Lightfoot, który napisał ten program specjalnie na potrzeby *Vmail-SQL*. Wcześniej wykorzystywał on istniejący pakiet *gnu-pop3d*[7] dodając swojego patch'a do obsługi MySQL. Z biegiem czasu jednak poziom jego irytacji wzrósł na tyle, że stwierdził: „napiszę własny serwer POP3". Jak powiedział, tak uczynił.

Do podstawowych zalet i funkcji *tpop3d* należy zaliczyć:

- szybkość działania — z łatwością obsługuje wielomegabajtowe skrzynki pocztowe (oczywiście potrzebne są też odpowiednie zasoby sprzętowe),
- zwarty, przemyślany i bezpieczny kod,
- łatwość rozbudowy — istnieje proste API umożliwiające tworzenie własnych schematów autoryzacji użytkownika,
- elastyczna i przejrzysta konfiguracja,
- obsługa różnych formatów skrzynek pocztowych (*mailbox*, *maildir*),
- kilka schematów autoryzacji — `/etc/passwd`, PAM, APOP, MySQL,
- obsługa domen wirtualnych,
- możliwość włączenia rozbudowanych logów na etapie testowania.

Pracę z programem rozpoczynamy od ściągnięcia źródła z: http://www.ex-parrot.com/~chris/tpop3d/. W chwili pisania tego artykułu najnowszą dostępną wersją jest `tpop3d-1.3.2.tar.gz`.

Po rozpakowaniu musimy podjąć decyzję co do opcji, które chcemy wkompilować. Czynimy to w standardowy sposób — podając parametry do skryptu `configure`. Należy pamiętać o tym, że większość opcji nie koliduje ze sobą; właściwego wyboru dokonujemy w pliku konfiguracyjnym już po kompilacji programu. Nie widzę zatem przeszkód (może poza oszczędzaniem zasobów) aby wkompilować od razu jak najwięcej usług.

- Autoryzacja

  Dostępne są następujące mechanizmy autoryzacji:

[7] http://www.nodomainname.net/software/mailutils/

auth_pam (`--enable-auth-pam`)

Użycie PAM-a, czyli *Pluggable Authentication Modules*. Na większości nowszych Uniksów PAM jest podstawowym narzędziem do autoryzacji.

auth_passwd (`--enable-auth-passwd`, `--enable-shadow-passwords`)

Prosta autoryzacja poprzez standardowe Uniksowe pliki `passwd` i `shadow`.

auth_mysql (`--enable-auth-mysql`, `--with-mysql-root`)

Lista użytkowników pobierana z bazy danych w MySQL — ta opcja jest najbardziej interesująca dla ISP. Opcja `--with-mysql-root` wskazuje na katalog główny naszej instalacji MySQL'a. Do połączenia z bazą wykorzystywany jest klient `libmysqlclient.so`. Ponadto kompilator musi mieć dostęp do pliku nagłówkowego `mysql.h`. W standardowej dystybucji Debiana, jeśli instalujemy MySQL z pakietów, należy wprowadzić:

```
--with-mysql-root=/usr
```

auth_other (`--enable-auth-other`)

Autoryzacja jest powierzana zewnętrznemu programowi; można w ten sposób rozwijać własne mechanizmy przechowywania listy użytkowników.

auth_perl (`--enable-auth-perl`)

Wkompilowanie wewnętrznego interpretera Perl'a i autoryzacja poprzez procedury napisane w tym języku. Opcja ta może istotnie zwiększyć wielkość pliku wyjściowego *tpop3d*.

- Formaty skrzynek pocztowych

  BSD mailbox (`--enable-mbox-bsd`)

  Standardowy format Uniksowy, cała poczta w jednym pliku.

  Maildir (`--enable-mbox-maildir`)

  Format wprowadzony w *Qmailu* i coraz częściej używany w innych systemach pocztowych. Każdy list przechowywany jest w oddzielnym pliku.

- Blokowanie (*locking*) skrzynek

Blokowanie ma na celu uniknięcie sytuacji, gdy dwa lub więcej procesów próbowałoby zapisywać do jednego pliku. Taka sytuacja mogłaby się zdarzyć, gdy np. użytkownik czyta pocztę przez POP3 i jednocześnie otrzymuje nowy list. Blokowanie stosuje się tylko w przypadku formatu *BSD mailbox*. Niestety wraz z rozwojem Uniksa pojawiło się wiele niekompatybilnych mechanizmów blokowania. *tpop3d* obsługuje większość (wszystkie?) z nich.

fcntl (`--enable-fcntl-locking`)

Mechanizm blokowania obsługiwany przez wszystkie nowsze systemy. Działa również na plikach podmontowanych sieciowo przez NFS[8].

flock (`--enable-flock-locking`)

Starszy mechanizm z BSD, nie działa przez NFS.

dotfile (`--enable-dotfile-locking`)

Prymitywne blokowanie pliku poprzez dodanie koncówki „.lock" do jego nazwy. W miarę przyzwoicie działa poprzez NFS.

C-Client (`--enable-cclient-locking`)

C-Client to biblioteka napisana na Uniwersytecie w Waszyngtonie, wykorzystywana m.in. w programie *pine*. *tpop3d* może „podkradać" blokadę skrzynki pocztowej od *pine'a*.

Dla większości systemów skrypt `configure` powinien automagicznie wykryć dostępne sposoby blokowania.

- Dodatkowe opcje

„Wredne komentarze" (`--disable-snide-comments`)

Opcja ta służy do wyłączenia dość uszczypliwych komunikatów wyświetlanych przez serwer POP3 w reakcji na błędy użytkownika. Dla przykładu:

```
$ telnet localhost 110
Trying 127.0.0.1...
Connected to localhost.
Escape character is '^]'.
+OK <a27de2fd90af52ed630ff096b2fcd7c1@debian>
```

[8] *Network File System*.

```
user wanted
+OK Tell me your password.
pass blabla
-ERR Lies! Try again!
$
```

Niektórzy mogliby poczuć się dotknięci takimi komunikatami, choć autor twierdzi, że „użytkownicy powinni przyzwyczaić się do tego, że komputery są dla nich niegrzeczne" :-)

Włączenie tej opcji przywróci standardowe, „grzeczne" komunikaty.

W mojej konfiguracji wybieram następujące opcje:

```
./configure --enable-auth-pam --enable-auth-passwd \
            --enable-shadow-passwords --enable-auth-mysql
```

Następnie standardowo odpalamy `make; make install`, co powinno umieścić plik wykonywalny `tpop3d` w katalogu `/usr/local/sbin`. Warto go jeszcze przed użyciem „zestripować", czyli usunąć z pliku binarnego zbędne symbole służące głównie diagnostyce: `strip /usr/local/sbin/tpop3d`. Moj plik wykonywalny zajmuje zaledwie 70 KB.

3 Konfiguracja

Zakładając, że mamy już gotowe środowisko do uruchomienia systemu, zajmijmy się konfiguracją.

Na początek ściągamy pakiet *Vmail-SQL* z: http://www.ex-parrot.com/~chris/vmail-sql/. W chwili pisania tego dokumentu najnowszą wersją jest `vmail-sql-0.3.tar.gz`. Pakiet zawiera opis konfiguracji systemu oraz skrypty do obsługi bazy z poziomu shella i WWW.

3.1 Dodajemy konto Uniksowe

Do obsługi wszystkich „wirtualnych" kont wystarczy jeden Uniksowy użytkownik, np. *vmail*. Konto oczywiście powinno być zablokowane, z powłoką `/bin/false`. Odpowiednie linie w `/etc/passwd` i `/etc/shadow` powinny wyglądać podobnie do poniższych:

```
vmail:x:106:65534::/home/vmail:/bin/false
vmail:!:11392:0:99999:7:::
```

Wykrzyknik w polu z hasłem uniemożliwia zalogowanie się na dane konto w tradycyjny sposób, tzn. telnet, ssh itp.

3.2 Zakładamy bazę danych w MySQL

Używając standardowych narzędzi MySQL'a zakładamy bazę, np. o nazwie *virtualemail* oraz użytkownika, któremu nadajemy wybrane hasło i prawa do operacji `SELECT`, `INSERT`, `UPDATE` i `DELETE`:

```
$ mysql -p -u root
Enter password:
mysql> CREATE DATABASE virtualemail;
Query OK, 1 row affected (0.00 sec)
mysql> USE mysql;
mysql> INSERT INTO user (Host,User,Password)
       VALUES('localhost','vmail',password('sekret'));
mysql> INSERT INTO db (Host,Db,User,Select_priv,Insert_priv,
       Update_priv,Delete_priv)
       VALUES('localhost','virtualemail','vmail','Y','Y','Y','Y');
mysql> FLUSH PRIVILEGES;
```

Oczywiście sposób zakładania bazy i użytkownika jest zupełnie dowolny — można np. skorzystać z SQL-owych instrukcji `GRANT`.

Kolejnym krokiem jest założenie tabel według wskazówek w pliku `INSTALL`. Główną tabelą jest *domain*, zawierająca listę domen wirtualnych obsługiwanych przez nasz system. Każdej domenie przyporządkowano hasło i maksymalną liczbę kont, ponieważ jest możliwe zarządzanie kontami przez osobę z zewnątrz. Tabela *popbox* zawiera listę kont we wszystkich domenach, a *forwarder* umożliwia przekierowywanie poczty, na kształt sendmail'owego *virtuserstable*. Strukturę bazy przedstawiono w tabeli 1.

3.3 Edytujemy `exim.conf`

Jak już wspomniano *Exim* obsługuje MySQL praktycznie od ręki. Wystarczy tylko dopisać kilka linijek do pliku konfiguracyjnego. W `exim.conf` wyróżnione są następujące sekcje:

1. *Main configuration settings*

Nazwa pola	**Typ**	**Opis**
Tabela *domain*		
domain_name	varchar(255)	nazwa domeny
unix_user	varchar(255)	użytkownik Uniksowy przypisany do domeny
password_hash	varchar(255)	zaszyfrowane hasło do zarządzania domeną
path	varchar(255)	ścieżka do katalogu, w którym przechowywane są skrzynki pocztowe
max_popbox	int(11)	maksymalna liczba kont możliwych do założenia w danej domenie
Tabela *popbox*		
domain_name	varchar(255)	nazwa domeny
local_part	varchar(255)	użytkownik (część przed „@")
password_hash	varchar(255)	zaszyfrowane hasło użytkownika (zwykle MD5)
mbox_name	varchar(255)	nazwa pliku ze skrzynką pocztową (zwykle taka sama jak *local_part*)
Tabela *forwarder*		
domain_name	varchar(255)	nazwa domeny
local_part	varchar(255)	użytkownik (część przed „@")
remote_name	varchar(255)	docelowy adres
Tabela *web_session*		
domain_name	varchar(255)	nazwa domeny
session_id	varchar(32)	identyfikator sesji
expires	int(11)	czas wygaśnięcia sesji

Tabela 1: Struktura bazy *virtualemail*.

2. *Transports configuration*
3. *Directors configuration*
4. *Routers configuration*
5. *Retry configuration*
6. *Rewrite configuration*

Sekcje oddzielone są słowami kluczowymi `end`. W większości przypadków nie ma znaczenia kolejność wpisywania komend w ramach sekcji, z wyjątkiem *directors* i *routers*.

3.3.1 `exim.conf`: Sekcja *main*

Musimy wskazać *Exim'owi* bazę danych, z którą ma nawiązać połączenie:

```
hide mysql_servers = "localhost/virtualemail/vmail/sekret"
```

Kolejne pola oznaczają: nazwę serwera z bazą (lista kont może być zatem na osobnej maszynie), nazwę bazy danych, użytkownika i hasło. Słowo kluczowe `hide` uniemożliwia pokazanie tej linii przez wywołanie `exim -bP`. Oczywiście trzeba zadbać o odpowiednie prawa dostępu do pliku `exim.conf`, ponieważ hasło podajemy w nim jawnie.

Wszystkie domeny obsługiwane przez system *Vmail-SQL* muszą być dodane do `local_domains`. Zamiast jednak umieszczać je bezpośrednio w pliku konfiguracyjnym można wskazać zewnętrzny plik z listą:

```
local_domains = przyklad.pl:lsearch;/etc/exim/vmail_domains

$ cat /etc/exim/vmail_domains
klient1.pl
drugi.klient.pl
$
```

3.3.2 `exim.conf`: Sekcja *transports*

```
virtual_localdelivery:
  driver = appendfile
  file = ${lookup mysql{select path from domain where
         domain_name = '$domain'}{$value}fail}/${lookup
         mysql{select mbox_name from popbox where domain_name =
         '$domain' and local_part = '$local_part'}{$value}fail}
  delivery_date_add
  envelope_to_add
  return_path_add
  user = ${lookup mysql{select unix_user from domain where
         domain_name = '$domain'}{$value}fail}
  mode = 0660
```

Uwaga: wartości opcji `file` i `user` powinny być wpisane w jednym wierszu, lub podzielone znakami „\" (*backslash*).

Transport *virtual_localdelivery* zajmuje się dostarczaniem listu do skrzynki odpowiedniego użytkownika. Miłośnicy SQL'a dostrzegą z łatwością tzw. *select'y* służące wyszukiwaniu informacji w bazie danych.

Kolejność transportów nie ma znaczenia, możemy więc w ramach tej sekcji dopisać powyższy kod w wybranym miejscu.

3.3.3 `exim.conf`: Sekcja *directors*

```
virtual_forward:
  domains = lsearch;/etc/exim/vmail_domains
  driver = aliasfile
  search_type = mysql
  query = "select remote_name from forwarder, domain where
           local_part = '$local_part' and forwarder.domain_name =
           domain.domain_name and domain.domain_name = '$domain'"
  forbid_file = true
  forbid_pipe = true

virtual_localuser:
  domains = lsearch;/etc/exim/vmail_domains
  driver = aliasfile
  search_type = mysql
  query = "select mbox_name from popbox, domain where
           local_part = '$local_part' and popbox.domain_name =
           domain.domain_name and domain.domain_name = '$domain'"
  transport = virtual_localdelivery

virtual_defaultuser:
  domains = lsearch;/etc/exim/vmail_domains
  driver = aliasfile
  search_type = mysql
  query = "select remote_name from forwarder where
           local_part = '_default_' and domain_name = '$domain'"
  forbid_file = true
  forbid_pipe = true
```

Choć z pozoru konfiguracja wygląda dość skomplikowanie, po przejrzeniu podręcznika do *Exima* wszystko stanie się jasne :-) Istotny jest parametr `domains`, w którym określamy listę domen związanych z danym *director'em*. Ponieważ zwykle chcemy zachować możliwość wysyłania poczty na standardowe, Uniksowe konta, do pozostałych *director'ów* (np. *system_aliases*, *procmail*, *localuser*) dopisujemy wyrażenie:

```
domains = !lsearch;/etc/exim/vmail_domains
```

Dzięki temu *Exim* będzie używał standardowych procedur dla domen **nie obsługiwanych** przez *Vmail-SQL*.

Jak już wspomniałem, kolejność *director'ów* jest istotna. *Exim* podejmuje decyzję o tym, jak dostarczyć list, próbując uruchamiać je w kolejności wystąpienia w pliku konfiguracyjnym. Jeśli większość e-maili obsługiwanych przez serwer trafia na konta SQL-owe, proponuję umieścić wyżej wymienione dyrektywy na początku sekcji.

3.4 Edytujemy `tpop3d.conf`

Opcje dostępne w pliku konfiguracyjnym opisane są dokładnie w `man tpop3d.conf`. Poniżej zamieszczę jedynie przykładowy plik wraz z wyjaśnieniem najważniejszych opcji.

```
# global
listen-address: 10.0.0.1(klient1.pl)
max-children: 30
append-domain: yes
timeout-seconds: 30
mailbox: /var/spool/mail/$(user)

# PAM
auth-pam-enable: yes
auth-pam-facility: tpop3d
auth-pam-mail-group: mail

# MySQL
auth-mysql-enable: yes
auth-mysql-mail-group: mail
auth-mysql-hostname: localhost
auth-mysql-database: virtualemail
auth-mysql-username: vmail
auth-mysql-password: sekret
```

Składnia jest według mnie czytelna; część parametrów ma znaczenie globalne, reszta natomiast (`auth-...`) dotyczy poszczególnych modułów autoryzacji. W powyższym przykładzie skonfigurowałem dwa mechanizmy autoryzacji: poprzez PAM i MySQL.

`listen-address` Wskazuje adres IP, na którym „nasłuchuje" demon POP3. Możemy dzięki temu obsługiwać wiele serwerów wirtualnych posadowionych na jednym komputerze. Oczywiście najpierw

trzeba skonfigurować interfejs sieciowy związany z powyższym adresem IP. W typowym przypadku wystarczy dodać alias do interfejsu, np. *eth0:0* komendą `ifconfig`.

W nawiasie możemy opcjonalnie podać nazwę domeny związanej z danym IP; jeśli mamy dobrze skonfigurowany *reverse DNS* nie jest to wymagane.

`append-domain` Parametr ten uruchamia automatyczne „doklejanie" domeny do nazwy użytkownika. Opcja ma istotne znaczenie, jeśli użytkownicy nie są przyzwyczajeni do wpisywania „luser@klient1.pl" w polu na nazwę użytkownika swojego programu pocztowego.

`mailbox` Określa lokalizację skrzynek pocztowych; w przypadku autoryzacji MySQL parametr jest ignorowany (lokalizacja pobierana z bazy).

Ponieważ hasło do bazy danych podano jawnie, należy szczególnie zabezpieczyć pliki konfiguracyjne przed niepożądanym odczytem.

Po stworzeniu plików konfiguracyjnych uruchamiamy demon POP3:

```
# tpop3d -f /etc/tpop3d/klient1.pl
#
```

Jeśli wszystko jest w porządku, nie zobaczymy żadnych komunikatów, a w tablicy procesów pojawi się `tpop3d`. Logi informujące o różnych zdarzeniach, np. zalogowaniu się użytkownika przesyłane są do *syslog'a*, w sekcji (*facility*) *mail*.

Do celów poznawczych i testowania możemy uruchomić serwer w taki sposób:

```
# tpop3d -f /etc/tpop3d/klient1.pl -v -d
listening on address 10.0.0.1, port 110, domain klient1.pl
2 authentication drivers successfully loaded
net_loop: tpop3d version 1.3.2 successfully started
...
```

Każda operacja związana z serwerem będzie szczegółowo logowana dzięki opcji `-v`, natomiast opcja `-d` pozostawi *tpop3d* jako proces pierwszoplanowy na terminalu.

4 Użytkowanie

Ufff, po tylu ceregielach mamy wreszcie serwer przygotowany na przyjęcie pierwszych użytkowników. Pierwsze pytanie jakie zapewne zostanie zadane to: *jak w tym zamieszanym systemie zakładać konta?* Otóż, istnieją co najmniej trzy sposoby:

1. ręczne dopisywanie kont przy użyciu SQL-owych komend,
2. automatyzacja pierwszego sposobu z pomocą własnych skryptów (np. w Perlu czy PHP),
3. skorzystanie z gotowych skryptów załączonych w pakiecie *Vmail-SQL* napisanych w Perlu.

Pierwszego sposobu nie polecam ze względu na czasochłonność, drugi jest niezły dla zaawansowanych programistów i adminów, ale na początek opiszmy ten trzeci :-)

W podkatalogu *vmail-sql-0.3/scripts/* mamy cztery skrypty:

VE-domain służący do zakładania nowej domeny,

VE-popbox do tworzenia kont użytkowników,

VE-forwarder do zakładania aliasów (przekierowań),

VE-passwd do zmiany haseł domeny i użytkownika.

W każdym ze skryptów musimy wskazać namiary na naszą bazę danych. Szukamy więc miejsca „INSERT YOUR DSN HERE" i wprowadzamy np.:

```
$dsn = "DBI:mysql:virtualemail;localhost";
$dbh = DBI->connect($dsn, 'vmail', 'sekret'); # INSERT YOUR DSN HERE
```

Po raz trzeci (i pewnie nie ostatni) wpisujemy jawnie hasło, więc obowiązuje stara zasada maksymalnego zabezpieczania skryptów przez odczytem.

Sposób korzystania z programów powinien być intuicyjny, po uruchomieniu skryptu bez parametrów dostaniemy krótką instrukcję. Pozwolę sobie zamieścić tylko skrótowo sesję z tworzenia nowej domeny i zakładania konta.

```
# VE-domain add klient1.pl
Will add domain ‘klient1.pl’ using Unix user vmail
Used directory ‘/var/spool/mail/SERVERS/klient1.pl’
Done
# VE-domain popboxes klient1.pl max 50
Done.
# VE-passwd klient1.pl haslo_domeny
Done.
# VE-popbox add klient1.pl luser
Will add POP3 maildrop for ‘luser@klient1.pl’ with maildrop ‘luser’
Done
# VE-passwd luser@klient1.pl haslo_lusera
Done
```

Jeśli wszystko po drodze ustawiliśmy dobrze to powinny zadziałać następujące testy:

Test 1: *Czy działa SMTP?*

```
# echo test | mail luser@klient1.pl
# ls -l /var/spool/mail/SERVERS/klient1.pl/luser
-rw-rw----    1 vmail    nogroup       454 Jun  5 19:06 luser
```

W skrzynce użytkownika pojawił się nasz list. Wniosek: SMTP działa!

Test 2: *Czy działa POP3?*

```
# telnet 10.0.0.1 110
Trying 10.0.0.1...
Connected to 10.0.0.1.
Escape character is ’^]’.
+OK <ffe36b8dae9197aacb32a1ec5021c78b@klient1.pl>
user luser@klient1.pl
+OK Tell me your password.
pass haslo_lusera
+OK Welcome aboard! You have 1 messages.
quit
+OK Done
Connection closed by foreign host.
```

Serwer przeprowadził poprawnie autoryzację i otworzył skrzynkę pocztową. Wniosek: POP3 działa!

W pakiecie *Vmail-SQL* znajdziemy jeszcze jeden katalog: `web`, którego nazwa nieodmiennie wskazuje powiązanie z WWW. Tę część pakietu możemy oczywiście pominąć, jeśli interesuje nas jedynie zakładanie kont z *shell'a*, ale zwykle przydałaby się użytkownikom możliwość zmiany hasła. Nie ma przeszkód aby napisać do tego celu własny interfejs w dowolnym języku obsługującym MySQL, ale i tym razem pójdźmy na łatwiznę używając gotowca.

Obsługa systemu przez WWW zawiera kilka komponentów i umożliwia nie tylko zmienianie hasła użytkowników, ale również pełne zarządzanie kontami. Możemy dzięki temu udostępnić interfejs swojemu klientowi i zaoszczędzić trochę czasu.

Aby tradycji stało się zadość musimy najpierw skonfigurować dostęp do bazy edytując plik `lib/DomainAdminConfig.pm`. Zawartość katalogu `docs/` powinna trafić do katalogu, gdzie normalnie umieszczamy strony. `cgi-bin/*` jak nazwa wskazuje wrzucamy do katalogu ze skryptami CGI, natomiast pliki z `lib/*` pod żadnym pozorem nie powinny być widoczne z poziomu przeglądarki WWW (umieściliśmy w nim hasło dostępu!).

Być może będzie konieczne lekkie „przemeblowanie" struktury katalogów, lecz dla średnio zaawansowanego administratora nie powinno to sprawić problemów. Należy pamiętać o podaniu ścieżek do bibliotek dołączanych w skryptach CGI.

Po skonfigurowaniu interfejsu web'owego kierujemy przeglądarkę na adres: http://www.przyklad.pl/cgi-bin/login. Do zalogowania się potrzebne jest hasło ustalone przy zakładaniu domeny. Można je zmienić programem `VE-passwd`. Przez WWW możemy od tego momentu zakładać/kasować/modyfikować konta i przekierowania. Otwartość kodu ułatwia wszelkie modyfikacje i dostrajanie systemu do własnych potrzeb. Dla przykładu: zajęło mi około dwóch godzin przerobienie wyglądu stron i przetłumaczenie komunikatów na język polski.

W praktyce może się jednak okazać, że nie wszystko działa tak od ręki jak w powyższych przykładach. Zbyt wiele jest zmiennych czynników po drodze aby opisać w niniejszym artykule wszystkie możliwości. W razie kłopotów mogę jedynie polecić dokładną obserwację komunikatów i logów systemowych. Warto też przestudiować dokumentację dołączoną do pakietu *Vmail-SQL* oraz *Exim'a*. Jeśli nadal jesteśmy w kropce, pozostaje skontaktowanie się z jakimś ekspertem :-) Można takich znaleźć np. na liście dyskusyjnej *vmail-discuss*: http://lists.beasts.org/mailman/listinfo/vmail-discuss

5 Co dalej?

5.1 Wady *Vmail-SQL*

Oczywiście takowe istnieją... Moim zdaniem nie są to duże niedociągnięcia, ale jednak byłbym nierzetelny nie wspominając o nich.

Kod we wczesnej fazie rozwoju. Ze względu na niewielką liczbę użytkowników, kod nie jest w pełni przetestowany.

Brak obsługi limitów dyskowych (*quotas*). Na poziomie systemu operacyjnego można przydzielać różne *quoty* użytkownikom, jednak należy pamiętać, że *Vmail-SQL* zapisuje pocztę dla całej domeny z prawami jednego użytkownika Uniksowego. Dlatego nie można precyzyjnie w ramach domeny kontrolować przydziału miejsca. Problem ten jest łatwy do rozwiązania: *Exim* obsługuje limity niezależnie od systemu operacyjnego. Wystarczy w pliku `exim.conf` wpisać w sekcji transportu `virtual_localdelivery` linię:

```
quota = 20M
```

Dwadzieścia megabajtów to oczywiście przykład. Można pokusić się o modyfikację bazy danych i dodanie pola *quota* do tabeli *popbox*. *Exim* mógłby wówczas dynamicznie przydzielać różne limity użytkownikom.

Niedopracowane narzędzia do obsługi przez WWW. Wymagają one obecnie dostrojenia do potrzeb użytkownika, przypuszczam jednak, że wraz ze wzrostem popularności oprogramowanie będzie rozwijane.

Wsparcie tylko dla języka angielskiego. Współpracując z autorem stworzyłem polskie tłumaczenie serwera `tpop3d`, które niedługo być może znajdzie się w oficjalnej dystrybucji.

5.2 Alternatywne rozwiązania

Vmail-SQL, jak nietrudno się domyśleć, nie jest jedynym pakietem obsługujących pocztę dla wielu serwerów wirtualnych. Trzeba powiedzieć, że zajmuje raczej jedno z ostatnich miejsc według popularności. Może to właśnie dlatego przykuł moją uwagę :-)

Poniżej opisano alternatywne pakiety wygrzebane z przepastnych zasobów Internetu.

Courier, Courier-IMAP Zintegrowany zestaw narzędzi do obsługi SMTP, POP3, IMAP, webmail itp.

Źródło: http://courier.sourceforge.net/,
http://www.inter7.com/courierimap/.

exim-qpopper-mysql Patch do *Qpopper'a* i pliki konfiguracyjne *Exim'a* dodające obsługę MySQL. Dostępne narzędzia w PHP do obsługi systemu przez WWW.

Źródło: http://www.netd.co.za/mysql-mail/

ISPMan Kompletny system zarządzania dla ISP z poziomu przeglądarki WWW – m.in. obsługuje e-mail przy użyciu *Postfix'a* jako serwera SMTP i *Cyrus'a* do IMAP/POP3.

Źródło: http://www.ispman.org/

mmmail Proste serwery SMTP i POP3 działające bez praw root'a. Lista użytkowników przechowywana w bazie MySQL. Trochę zbyt ograniczone możliwości.

Źródło: http://mmondor.rubiks.net/

pop3lite Interesujący projekt: sam serwer obsługuje minimalny zestaw funkcji, ale jest łatwo rozszerzalny o moduły pełniące różne zadania, np. obsługę wirtualnych domen.

Źródło: http://pop3lite.sourceforge.net/

POPular Serwer dedykowany dla dużych ISP, serwujących co najmniej kilka tysięcy kont. Autoryzacja w oparciu o zewnętrzne moduły, aktualnie dostępne: Berkeley DB, CDB.

Źródło: http://www.remote.org/jochen/mail/popular/

SolidPOP Polska produkcja, obsługuje zarówno domeny wirtualne na wielu jak i na jednym IP. Wymaga mapowania użytkowników „wirtualnych" na rzeczywiste konta Uniksowe.

Źródło: http://solidpop3d.pld.org.pl/

Virtuald Demon do wirtualizacji różnych serwisów sieciowych, m.in. SMTP (Sendmail, Qmail) i POP3 (Qpopper). Dedykowany dla RedHat'a.

Źródło: http://www.linuxdoc.org/HOWTO/Virtual-Services-HOWTO.html

virtualmail-pop3d, vm-pop3d Podobnie jak *tpop3d* jest to niewielki, ale funkcjonalny serwer POP3, jednak zamiast bazy danych stosowany jest prosty plik tekstowy, podobny do `/etc/passwd`. Obsługuje domeny wirtualne, zarówno na jednym, jak i na wielu IP. Jako serwer SMTP preferowany jest *Exim* lub *Postfix*.

Źródło: http://www.reedmedia.net/software/virtualmail-pop3d/

VMailMgr Jeden z najbardziej popularnych pakietów, zwłaszcza wśród zwolenników *Qmail'a*. Baza użytkowników przechowywana w CDB, czyli wydajnej bazie D.J. Bernsteina.

Źródło: http://www.vmailmgr.org/

vpopmail Znany pakiet, dedykowany dla serwisów z milionami kont pocztowych. Współpracuje z *Qmail'em* i *Postfix'em*, autoryzacja poprzez moduły; aktualnie dostępne: `/etc/passwd`, CDB, LDAP, MySQL, Oracle, Sybase.

Źródło: http://www.inter7.com/vpopmail/